

Nasprotno pa so jim najmanj pomembne vrednote, ki so bodisi izjemno individualistične (denar, premoženje, zabava) ali pa so to vrednote samoupravne socialistične družbe (samoupravljanje, nagrajevanje po delu, socializem), ki smo jih s tem, da jih ne spoštujemo, razvrednotili. Posledice na mladi generaciji, ki očitno ne verjame v socializem, kakršnega imamo, so tu! V tej skupini je spodbudno le nizko mesto pripadnosti narodu kot vrednoti, saj opozarja na to, da med mladimi najbrž ni niti želje niti potrebe po nacionalističnem obnašanju.

*Uporabnost rezultatov raziskave.* Uporabna metodologija in število anketiranih učencev 7 usmeritev usmerjenega izobraževanja na srednji stopnji jamčita reprezentativno vrednost podatkov, zbranih o aktivnostih, vrednotah, stališčih in znanju, ki so si ga učenci pridobili v štirih letih pri predmetu STM. To pa z drugimi besedami pomeni, da lahko napravimo konec ugibanju o potrebnosti in uspešnosti STM, saj o tem lahko sklepamo na temelju konkretnih podatkov o konkretnih učencih. Hkrati pa podatki opozarjajo na pomanjkljivosti poučevanja tega predmeta tako glede metod kot glede učnega gradiva in pričakovanega znanja.

Podatki raziskave dajejo tudi podlago za oblikovanje programov družboslovnih predmetov (filozofije, politične ekonomije, sociologije, politologije) na univerzi, saj omogočajo ločevanje podatkov o aktivnosti, vrednotah, stališčih in znanju, pač glede na to, kaj nameravajo anketirani učenci delati po končani srednji šoli.

Javna predstavitev rezultatov raziskave v organizaciji Marksističnega centra ljubljanske univerze, predvidena za marec ali april 1986, pa bo ponudila priložnost za javno razpravo ne le o raziskavi, temveč tudi o predmetu STM nasploh.

MIRO KOČJAN

## »Demokratska alternativa« v notranji in zunanji razsežnosti

17. kongres KP Italije je bil v obdobju priprav in pred samim začetkom v znamenju številnih neznank, končal pa se je presenetljivo enotno. Ta kongres je bil drugačen od prejšnjih predvsem zato, ker je korenito opustil nekatera klasična gledanja in pristope ter se je pogumno spustil v soočenje z novo svetovno stvarnostjo, ki jo zaznamuje tehnološka revolucija.

Na kongresu so se v bistvu lotili binoma tehnološki razvoj – nov profil delavca, ki ga porajajo novejšje evolucionistične sile. O novem delavcu – ne več v modrih kombinezonih, pač pa v belih haljah –, o čemer je bilo dosti govora že na pokrajinskih kongresih partije, je bilo nemalo poudarkov tudi na kongresu v Firencah.

To vizijo v luči »nove delovne in delavske kulture« so udeleženci mestoma podkrepili z ugotovitvijo, da novemu delavcu ne gre več samo za dohodek in za materialni položaj, pač pa tudi za neposredno upravljanje s proizvodnjo, z dohodkom, s silnicami, ki naravnava razvoj. Po ocenah tudi v tujem tisku je prav ta opredelitev delavca in njegove vloge v bodoče bistvena in kvalitetna novost politike italijanske KP.

Vodstvo KP Italije je kajpak ravnalo sila smotrno, ko se je v začetku leta odločilo za kar najbolj široko javno razpravo po sekcijah. Takorekoč »bazi« so bile dane stvarne možnosti za poglobljeno in sproščeno proučitev pripravljenih tez, ki, kot je razložil generalni sekretar Natta že v začetku, niso bile »navodilo, pač pa nit razprave«. Vodstvo KP je s tem storilo hvalevredno politično potezo, saj je pokazalo, da se še kako zaveda pomena prehoda, če ne celo preloma – v novo evolucijsko obdobje. Samo široka javna razprava je lahko bila jamstvo podpore.

Pa ni šlo samo za »dopolnjevanje« predlaganih tez, pač pa tudi za popravke. Teh je bilo, kot smo slišali na kongresu, več kot tisoč. Res je, da je ostalo njihovo ogrožje, takorekoč »linija« partije v bodoče, v glavnem kot je bilo zastavljeno, nekateri popravki pa so brez dvoma pomenili izvirno novost. Značilno pa je tudi, da je večina »poprakov« izražala tendence ne za počasnejšo ali previdnejšo pot, pač pa za pospeševanje naporov za napredek, zlasti v smislu odpiranja.

Da bi kongres sprejel »posodobitev družbenih ciljev«, je partija storila še eno, pogumno potezo. Ob ugotovitvi namreč, da silnice razvoja nastajajo in se množijo strahovito hitro in da bi počasnost ali čakanje bilo samo v škodo bodoči partijski dejavnosti, so se brez velikih obotavljanj odločili za sklic kongresa pred rokom. Tudi skupina v CK, ki se je še marca potegovala za posebno sejo Centralnega komiteja pred kongresom, da bi razčistili nekatere »idejne« probleme, ni bila proti predčasnemu sklicu kongresa.

Vemo, da so bile predkongresne razprave v sekcijah sicer uspešne, pa vendar ne dovolj bogate in da tudi navzočnost ni bila taka, kot so si želeli. Povsem drugače pa je bilo že na pokrajinskih kongresih, na katerih je bilo soočenje s problemi intenzivno in prizadeto. Kongres pa je naposled pokazal prenetljivo strnjenost in resnično enotno podprl tako rekoč Nattovo linijo. Ni bilo naključno, da so nekateri tovariši – tudi tisti, ki so predlagali, nekoliko »ekstremnejše« amandmaje na teze, kot na primer Cossutta, zastopnik »tradicionalne« navezanosti na SZ – pred končno redakcijo umaknili spreminjevalne predloge.

Enotnost, s katero je kongres razpršil še določene dvome, je v bistvu pokazala, da je partija ubrala pravo pot, da se je vanjo usmerila dialektično in se zanjo odločila po odgovorni in izčrpni razpravi, ki je zajela vse njene pore. Zapornico na poti k »napredni širini«, kot je neki delegat v razpravi morda nekoliko poenostavljeno pa vendar dokaj zadeto tolmačil partijsko usmeritev »demokratske alternative«, so delegati na kongresu dvignili domala prebiscitarno.

Partijske sklepe je prevevala potreba po odprtosti in odprtju, skladno s tem pa je kongres dosledno počistil nekatere sicer še zaznavne konservativne poglede. Nekako samokritično je kongres priznal, da so pota bodočnosti – ne samo partijske pač pa vse družbe – kajpak tako nejasna, da ni mogoče že danes »postavljati vseh pik na i«. Primer: kongres je ugotovil, da ideološka nasprotja »ne bodo izginila, pač pa bodo dobila nove oblike«, ob tem pa je pošteno priznal, da »na zapletena vprašanja današnjega, še bolj pa prihodnjega časa, ni moč vedno dajati ideoloških odgovorov«.

Stališče o »demokracičnem centralizmu« je doživelo na kongresu v Firencah – tega sicer niso obešali na veliki zvon – značilno spremembo. Teza o tej temeljni partijski postavki je sicer ostala, vendar so ji odločno odvzeli nekdanjo togost. Nekateri delegati so odkrito govorili, da jo je treba »ublažiti«, saj je zdajšnji čas več ne prenese. Na eni izmed okroglih miz, ki so jih priredili pred zaključkom kongresa, je bilo slišati, da je od »demokracičnega centralizma« pravzaprav ostal samo še prvi del te sintagme.

Razprava na kongresu je pokazala, da so bila stališča včasih kar divergentna, zato je del tiska že pisal o strujah v partiji. Tako naj bi na primer Luciana Castellina (poleg Cossutte in nekaterih drugih) načelovala »levi struji«, Lama, Napolitano in drugi pa naj bi spadali k desnemu toku. Seveda pa na kongresu ni bilo ne govora in ne tez o kakih strujah. Različnost v razpravi pa je nazorno potrdila, kako so posodobili pojem »demokracičnega centralizma«.

Ena poglavitnih značilnosti 17. kongresa KP Italije je bila ta, da so vzporedno z uveljavitvijo novih pogledov na razvoj in dejavnost partije resnično odprli vrata mlajšim generacijam. Prevladovala je teza, da si ni moč zamisliti stvarnega napredka, ne da bi hkrati napravili tudi potrebnih kadrovskih premikov. V novem centralnem komiteju je 35% novih članov, ki večinoma pripadajo novim rodovom. Merilo o vključevanju mlajše generacije so kajpak povezovali tudi s potrebo, da se temeljito izboljša izobrazbena raven. Ta je bila v prejšnjih desetletjih včasih vznemirljivo nizka, na zdajšnjem kongresu pa je imel vsak tretji delegat visokošolsko diplomu.

Enotnost, s katero je kongres sklenil delo, je omogočila, da je partijsko glasilo »Unita« v uvodniku lahko napisalo, da »ni bilo tokrat ne zmagovalcev in ne premagancev«. Potek kongresa pa je tudi pokazal, kako strpna in obenem uspešna je bila dejavnost generalnega sekretarja Natte v vsem času, odkar je prevzel krmilo partije. Njegova prizadevanja v smeri soočanja z evolucijskimi silnicami in prodiranja vanje, so prepričljivo strnila partijske vrste. Uspeh, ki ga je požel na kongresu, je bil nesporno tolikšen, da je večji del italijanskega tiska ugotovil, da sodi tudi Alessandro Natta – ob ustanovitelju Gramsciju, pa Togliattiju in Berlinguerju – med tiste voditelje, ki so vtisnili zgodovini italijanske KP močan pečat.

To, da se je italijanska KP tako odločno usmerila k mikavnim, toda ne vedno povsem razvidnim izzivom prihodnosti, ima kajpak svoj stvaren vzrok. Partija je namreč spoznala, da bo, če ne bo smejeje ubrala nove poti, neogibno zašla v izolacijo, kar se je zgodilo nekaterim drugim partijam v zahodni Evropi. Izrazit tak primer je KP Francije, ki ji ni uspelo sodelovanje s socialisti in se je, v dobri veri, da bo to utrdilo njeno enotnost in sloves, umaknila na opozicijske okope. Vemo, da je to še usodnejše vplivalo na njeno vlogo v francoskem političnem življenju.

Smer v prihodnost je zato še intenzivnejše sodelovanje z drugimi silnicami. Partija je na svojem 17. kongresu vnovič odkrito označila socialiste kot neizbežno najbližje sopotnike, pa čeprav je njeno zdajšnje mnenje o vlogi socialistov v Italiji, kot sestavnega dela petstrankarske koalicijske vlade, povsem negativno. Glasniki partije ugotavljajo, da je socialistična partija že postala orodje v rokah krščanske demokracije in da je Italija pravzaprav edini primer v Evropi, kot je rekel Maccaluso, kjer poteka ofenziva proti KP prek predsednika vlade, ki je socialist.

Toda vizija »demokratske alternative« je precej širša in ne zajema le socialistov. Politika »napredne širine« je lahko zelo raztegljiva in lahko sega, kot so pojasnjevali tudi na kongresu, vse tja do progresivnih delov sredine, ki da jih ni malo. V tako imenovanem »laičnem loku« so lahko zapopadeni republikanci, socialnodemokrati, zanesljivo pa tudi del krščanske demokracije. Komunisti seveda ne govorijo o neki »formaciji« demokratske alternative, pač pa o opredelitvi, ki naj izhaja iz ugotovitve, da bo mogoče utreti pot stvarnemu družbenemu napredku samo tedaj, če jo bodo navdihovale bolj izrazite demokratske – in, zakaj ne, levičarske silnice.

Politiko »resničnih družbenih prenov«, ki so bile leitmotiv kongresa v Firencah, namreč po mnenju italijanskih komunistov narekuje stagnacija, ki je očitno zajela petstrankarsko vladno koalicijo. To, da Craxijeva vlada doživlja krizo za krizo, je nazoren dokaz te stagnacije, ki jo skuša koalicija mestoma obiti s sprejemanjem tako imenovanih »dekreto«, namesto da bi spoštovala parlamentarne postopke. Komunisti sodijo, da preživljajo socialisti in krščansko-demokrati, ki so nosilci petstrankarske vladne koalicije (KP sicer meni, da je stagnacija v bistvu v prid krščanski demokraciji, ki namenoma v tem kriznem obdobju potiska naprej socialiste), »krizo perspektive«.

Na kongresu so poudarjali, da bi morala politika »demokratske alternative«, ki naj pomeni težnjo za široko zbliževanje – in to ne samo med političnimi strankami, pač pa tudi med organizacijami in gibanji, ki jim gre za napredne cilje (med njimi je ekologija pomembna sestavina) – upoštevati dve bistveni dejstvi: da v zdajšnji petstrankarski vladni koaliciji ni žal nobene premočrtnosti in da v Italiji še niso storili niti prvega koraka na poti k stvarni »moralizaciji« družbenega življenja. Prvi cilj politike zbliževanja na temelju »soočanja in dogovarjanja« o tem, kako resnično reševati probleme, je odstranitev petstrankarske koalicijske vlade. Njeno

mesto naj bi prevzela tako imenovana »programska vlada«. Ta naj bi dejansko pomenila prvi korak ali prvo fazo politike »demokratske alternative«. KP se namreč zaveda, da politika demokratske alternative brez nekega »operativnega člana« ne bi bila uresničljiva in bi sčasoma zvedela. Programska vlada naj bi se kajpak lotila »problemov« in obračunala z dosedanjimi pristopi, ki jih pretežno narekujejo partikularistične koristi posameznih strank.

Med problemi pa prednjačijo zaposlovanje (v Italiji imajo že blizu 3 milijone brezposelnih), dolgoročna politika do mladine in nova politika do italijanskega Juga. Seveda ostaneta za prihodnost še dva spleta problemov: prestrukturiranje italijanskega gospodarstva v smeri sodobne tehnologije in pa uveljavljanje novega profila delavca.

Na kongresu se je pojavil tudi predlog za nekakšno »ustavno vlado«, ki ga je podal tako imenovani večni upornik Pietro Ingrao. Večina je sicer upoštevala njegove izvirne težnje – uresničevanje ustave, ustrezne strukturne spremembe in podobno – vendar je menila, da ne daje jamstva za stvarne in čimprejšnje posege v duhu demokratske alternative.

Kongres je sprejel predlog o programski vladi, pri čemer pa je treba tudi poudariti, da so številni razpravljalci opozorili, da bi ga bilo treba še izpopolniti, oziroma, kot je dejal Zangheri, »oblikovati bolj precizno«.

Poglavitna značilnost 17. kongresa KP Italije je bila tudi pozornost, ki so jo namenili mednarodni politiki, se pravi, zunanjemu udejstvovanju partije. Bo kar držalo, da na dosedanjih kongresih takšne pozornosti in poudarka ni bilo. Tudi v tem primeru gre za pogumen korak partije, ki se zaveda, da je še zmeraj najmočnejša na Zahodu in da je mednarodna dejavnost zlasti v zdajšnjih svetovnih razmerah prav tako pomembna kot notranja. Obe torišči se bosta pravzaprav zmeraj bolj prepletali.

K temu naj pristavimo, da KP Italije ne namerava več (kot pretežno doslej) razvijati svoje mednarodne politike preprosto na predpostavki, da je pač sestavni del zahodnega bloka. Njena politika bo, kot je bilo razločno povedano na kongresu, to dejstvo sicer upoštevala, vendar predvsem z namenom, da odločno poveča prispevek k prizadevanjem za mir, za enakopravno mednarodno sodelovanje, za odpravljanje zaprek, ki jih ustvarja politika blokvske konfrontacije.

Pri tem pa je KP nedvoumno povedala, kam pravzaprav spada. Spada k Evropi, njeno mesto je v zahodnoevropski levici. V bistvu je to paralela, povezana s politiko »demokratske alternative«. Kot ta pomeni v italijanski razsežnosti širok lok, raztegnjen čez vso laično pa tudi širšo politično areno, tako naj se v evropskem merilu zavzema za sodelovanje z vsemi, ki so za resničen napredek. Pri tem seveda ne gre samo za komunistične partije, temveč tudi za številne druge, za socialistične, socialnodemokratske, neodvisne stranke ter za razna gibanja, katerih cilj je sodelovanje.

Ni naključje, da je bil generalni sekretar Natta pred kongresom KPI na obisku v Moskvi, Pekingu in v Beogradu. Mednarodna politika KPI je na zahodni polobli kapilarnega pomena. Njeno stališče do blokvske politike

je razčiščeno: blok zanesljivo pomeni predvsem konfrontacijo, zato naj si sleherna dežela v blokih aktivno prizadeva za mir in sodelovanje v tem svetu, ki je čedalje manjši. Toda v mednarodni politiki KP Italije je še ena novost. Italijanska partija je namreč na zadnjem kongresu prvič izrecno naglasila pomen politike neuvrščenosti, ki je bila doslej sicer deležna njene pozornosti pa tudi pohvale, ni pa bila nikoli dovolj poudarjena v temeljnih partijskih listinah.

To je kakovostna novost v mednarodnih pogledih italijanske partije. Zanimivo je na primer, da je Natta tudi v svojem sklepnem govoru izpostavil dva glavna problema v zdajšnjem svetovnem dogajanju in v bistvu soglašal s stališčem neuvrščenih. Prvo je vprašanje razorožitve, o katerem je rekel, da bi se morali enkrat za vselej o njej sporazumeti, da bi bilo treba prenehati z jedrskim oboroževanjem, prav tako pa tudi z uporabo vesolja v vojaške namene. Drugo vprašanje pa je zadevalo terorizem, ki ga je Natta prav tako obsodil v duhu stališč neuvrščenih.

V zvezi z neuvrščenostjo so značilna in zanimiva še nekatera stališča, izražena na kongresu italijanske KP. Tako je bil na primer razvoj gospodarskih odnosov med Severom in Jugom obsojen z največjo ostrino. Natta je dejal, da je ta problem tako hud, kot je, denimo, problem oboroževanja. O samem gibanju neuvrščenih pa so kar menili, da bi moralo biti učinkovitejše, in da bi npr. pri zdajšnjem napetem položaju v Sredozemlju neuvrščene dežele morale pokazati še večjo iniciativnost.

Naposled še nekaj o tem, kaj so na kongresu menili o odnosu do obmejnih problemov in seveda do vprašanja slovenske skupnosti. Kongres je v bistvu potrdil stališča in prizadevanja organizacij KP v Furlaniji–Julijski krajini in v zamejstvu, da bi temu področju priznali večjo mednarodno veljavo in ga razvijali – po eni strani z uvajanjem najnovejših tehnoloških potencialov, po drugi strani pa z intenziviranjem vsestranskega sodelovanja s sosednimi deželami.

Stike z Jugoslavijo je Natta poudaril tudi med obiskom v Trstu, kjer je bil sredi meseca maja. Seveda ni bilo naključje, da je prav v Trstu vnovič govoril predvsem o mednarodnih vprašanjih, izhajajoč iz dobrih odnosov med dvema jadranskima deželama in zglednega položaja na naši meji. Tudi ob tej priložnosti – šlo je za javni shod pod naslovom »Mir v Sredozemlju. Popuščanje napetosti in sodelovanje: odgovor Evrope« – je poudarjal vlogo Jugoslavije kot neuvrščene dežele. V zvezi s slovensko skupnostjo v Italiji pa so na kongresu potrdili podporo globalnemu zaščitnemu zakonu, pri čemer so se v bistvu spet zavzeli za troje: da se zakon sprejme čimprej, da bi moral veljati za tržaško, goriško in videmsko pokrajino, v katerih živijo Slovenci, ter da je zakon navsezadnje ustavna obveza, kar seveda velja tako za parlament kot za vlado. Komunistični partiji Italije gre pri problemu globalnega zaščitnega zakona priznanje ne samo zato, ker je zmeraj najbolj aktivna v prizadevanjih, da se ga sprejme, pač pa tudi zato, ker je glede njegove vsebine nepopustljiva in ker ga opredeljuje kot osrednjo nalogo v uresničevanju osimskih sporazumov.